

Report on Bachelor / Master Thesis

Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague

Student:	Hait Pavel
Advisor:	Mikolášek Jakub
Title of the thesis:	Smoking – Impact on the State Budget and its Fair Taxation

OVERALL ASSESSMENT:

Diplomová práce Pavla Haita *Smoking – Impact on the State Budget and its Fair Taxation* je původním výzkumným dílem, přinášejícím nové poznatky o trhu cigaret v ČR a vlivu kouření cigaret na český státní rozpočet. Kriticky se vypořádává se všemi dosud publikovanými studiiemi na dané téma a prohlubuje poznání zvoleného jevu. Autor se však bohužel nevyvaroval některých (vcelku zbytečných a lehce odstranitelných) nedostatků, které hodnotu jeho jinak vynikající práce snižují. Komisi pro obhajoby proto navrhuji hodnotit práci podle uvážení a s přihlédnutím k průběhu obhajoby stupněm *výborně až velmi dobře*. Zároveň doporučuji – po odstranění chyb – její publikaci (nejlépe formou časopisecké publikace výsledků studie).

Z hlediska autorovy metody a dosaženého výsledku považuji za závažné následující problémové prvky:

1. Autorův výsledek je nutně aproximací skutečných příjmů a výdajů státního rozpočtu spojených s kouřením cigaret. Autor záměrně z různých důvodů některé položky nákladů a výnosů státu pomíjí (chybějící data, malá významnost aj.). Domnívám se však, že opomenul, resp. vůbec neuvažoval několik závažných skutečností:

- „Tabákový byznys“ zahrnuje nejen výrobce a dovozce, ale i distribuci a další navazující obory. Zejména trafiky představují poměrně rozsáhlý sektor a domnívám se, že počet prodejních stánků novin a časopisů bez tabákového zboží byl nižší, než počet trafik v současnosti. Prodej tabákových výrobků pro trafikanty představuje významnou položku (na rozdíl od potravinářských prodejen, restaurací apod., kde je jen doplňkovou položkou nabízeného sortimentu).

- Domovy důchodců (a také oddělení následné péče v nemocnicích /dříve nazývané léčebny dlouhodobě nemocných – LDN/) jsou významnou výdajovou položkou resortů sociální péče a zdravotnictví, o čemž svědčí i významné výdajové škrty v těchto oblastech v letošním rozpočtu.

- Sociální dávky a dávky hmotné nouze vyplácené (nebo, po úmrtí kuřáka, naopak nevyplácené) osobám a rodinám postiženým následky kouření.

- Výplaty nemocenského pojištění. To je bezesporu významná položka výdajů (příp. ušetřených výdajů) státu (viz jinak velmi rozsáhlý přehled výdajů, i potenciálních, v kap. 3.2).

- Výpočet zobrazený v grafu 3.9 na str. 66 a vysvětlený v kapitole 3.3.1.1 nebere v potaz prodlužování věku odchodu do důchodu. Ten je negativně korelovaný s věkem kuřáka. Autor však počítá s konstantami věku odchodu do důchodu platnými pro rok 2009. Při promítnutí křivky posunu věku odchodu do důchodu by byly obdržené úspory státu z titulu předčasného úmrtí kuřáků menší. Vedle toho je třeba dodat, že nominální a skutečná doba odchodu do důchodu nejsou totožné veličiny a nevyvíjejí se zcela shodně (viz např. nedávná vlna předčasných odchodů do důchodu jako důsledek recese a zhoršení situace na trhu práce).

- ROA pro rok 2009 zřejmě v ČR oproti rokům 2004 – 2007 poklesly vlivem recese (str. 74). Rozdíl mezi ROA společnosti Philips Morfia ČR a „zbytkem světa“ tak v tomto roce byl zřejmě vyšší.

2. Výklad na str. 79 - 82 a interpretace grafů cenového vývoje 4.2 a 4.3 (zde jde o „zuby“ směrem dolů) svědčí o autorově základní neznalosti institucionálních zvláštností cigaretového trhu. Jeho hypotézy vysvětlující skoky v cenách cigaret až několik měsíců po zavedení vyšší spotřební daně jsou zcela mimo realitu. Ta je velmi prostá: za novou cenu se

Report on Bachelor / Master Thesis

Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague

Student:	Hait Pavel
Advisor:	Mikolášek Jakub
Title of the thesis:	Smoking – Impact on the State Budget and its Fair Taxation

prodávají (a dostanou se tak do cenového indexu) až cigarety oficiálně vyprodukované po rozhodném datu zvýšení spotřební daně a zatížené proto novou – vyšší – daňovou sazbou. Ty se ale na detailní trh dostanou až za řadu měsíců, do té doby se doprodávají staré zásoby cigaret s původní spotřební daní za původní cenu. Znalost tohoto mechanismu patří mj. k základné výbavě makroekonomických analytiků v ČR zabývajících se odhady míry inflace.

S tímto problémem souvisí poznámka 117 na str. 87, že čeští „policy-makers“ nedokázali kontrolovat reálnou cenu cigaret. Nic takového nebylo velmi pravděpodobně jejich úmyslem. Cílem zvyšování spotřebních daní je udržet (případně zvýšit) výnos z nich (specifická daň vázaná na objem zboží podléhá vlivem inflace autonomnímu poklesu daňového výnosu, a proto se pravidelně valorizuje).

3. Autor nejasným způsobem pracuje s proměnnou „detailní cena cigarety (retail price of a cigarette)“ (p) na str. 15 – 16 (a podobně i dále v místech, kde kvantitativní relace ze str. 15 – 16 využívá). Detailní prodejní cena cigarety obsahuje daň z přidané hodnoty a spotřební daň. Cena p ve výrazech na str. 15 – 16 tedy není cenou prodejní, nýbrž cenou před zdaněním. Ve výpočtu na str. 16 ale naopak s pojmem „detailní cena“ pracuje jako s koncovou prodejní cenou zahrnující obě nepřímé daně. Celý výklad je tak zmatený.

4. Autor nevysvětluje vysokou volatilitu spotřeby cigaret v ČR *per capita* od sklonku 80. let 20. století (viz graf 2.2, str. 6). (Ve stejné době lze pozorovat rostoucí trend spotřeby cigaret, na rozdíl od předchozí zhruba dvacetileté stagnace.)

Dále uvádím řadu připomínek spíše dílčího významu.

Na str. 10 autor uvádí, že aplikace zákonů proti kouření vycházejících z ochrany čistoty vzduchu („clean air laws“) je pomalá, zejména v USA. Myslím, že v posledních letech je pravdou opak. Protikuřácká regulace v Evropě i v USA rychle a významně zesílila.

Autor nezmiňuje v práci politický vliv tabákové lobby v ČR. Je doloženou skutečností, že její vliv stojí jak za platnou podobou zákona 379/2005 (str. 11), tak za skutečností, že ČR jako jediná země EU neratifikovala Rámcovou dohodu o kontrole tabáku (FCTC, str. 14).

Na str. 17. uvádí autor definici „velkopašeráctví“ (wholesale smuggling), a to bez uvedení zdroje – na rozdíl od předchozí definice „pašování v drobném“ (bootlegging) – a v podobě zahrnující ilegální výrobu v tuzemsku. Je si autor jist, že domácí ilegální výroba je ve výkazech Celní správy zahrnuta do stejné kategorie, jako ilegální dovozy? Na str. 18 autor domácí ilegální produkci pocházející z ilegálních dílen nezmiňuje, přestože Celní správa čas od času takové ilegální výroby odhalí. Pro úplnost k téže věci připomínám, že další běžnou metodou pašování ve velkém vedle metod autorem popsanych cílená záměna zboží, tj. dovoz nebo vývoz cigaret vykazovaný jako dovoz nebo vývoz jiného (spotřební dani nepodléhajícího) zboží.

Autor zpochybňuje na str. 20 motivaci celní správy při vykazování rozsahu ilegálního trhu s cigaretami. Může to ale být i opačně: velký rozsah ilegálního trhu je titulem pro zvýšení rozpočtových prostředků určených k boji s tímto jevem.

Pochybnost autora o vztazích mezi úrovní mezd, úrovní vzdělání a kouřením zjištěných v studii Sovinové et al (2010) (str. 22) je zřejmě oprávněná; je však třeba vzít v potaz úrovnový rozdíl mezi mzdami osob se shodným vzděláním v soukromém a veřejném sektoru.

Udávaná teplota cigarety při kouření na str. 25 se liší od údaje na str. 26.

Na str. 37 autor konstatuje snižující se počet úmrtí v souvislosti s kouřením (2009 versus 2000); dle již zmiňovaného grafu na str. 6. však v stejném období rostla spotřeba cigaret.

Report on Bachelor / Master Thesis

Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague

Student:	Hait Pavel
Advisor:	Mikolášek Jakub
Title of the thesis:	Smoking – Impact on the State Budget and its Fair Taxation

Podobně mezinárodní srovnání toho, kolik se v které zemi kouří (str. 7) není příliš podobné mezinárodnímu srovnání mortality (str. 38).

V diskusi studií Habrová a Hrubá (2007) a poradenské společnosti Arthur D. Little (2000) je nejasná práce s pojmem „produktivní věk“; jím se v demografické praxi standardně označuje věk 15 – 64 let.

Nerozumím poznámce na str. 49, že propojení mezi rozpočtem a zdravotními pojišťovnami „není úplné“. Zdravotní pojišťovny jsou veřejnoprávní mimorozpočtové instituce, které jsou součástí veřejných financí a konsolidovaných fiskálních dat.

Úvaha na str. 49 – 50 o zaměstnanostních dopadech úplného zákazu kouření je těžko verifikovatelná; každopádně v malé otevřené ekonomice, jako je ČR, může být výpadek nějakého statku ze spotřeby v důsledku zákazu nahrazen jak domácí výrobou substitutu, tak jeho dovozem, a je těžké odhadnout tento poměr (použít by šlo jako aproximativní informaci podíl dovozových statků a služeb na celkové spotřebě domácností).

Philip Morris ČR není pouze výrobce, ale má i další funkce, zejména obchodní. Úvaha na str. 50 nepočítá se složkou zaměstnanosti v tomto podniku mající nevýrobní povahu (zčásti představující fixní náklady). Rovněž stojí za připomínku, že Philip Morris ČR je veřejně obchodovaná společnost kotovaná na hlavním trhu BCCP a patří mezi mezinárodně obchodované společnosti s likviditou významnou z hlediska vývoje indexu PX.

Rok 1657 není středověk (str. 51).

Významný rozdíl v nákladech na požáry způsobené kouřením mezi ČR a USA je mj. způsoben též vysokým podílem dřevostaveb v bytovém sektoru USA (viz poznámka 73 na str. 51).

K tabulce na str. 60 s daty z r. 2002 lze uvést pochybnost, zda se od té doby (7 let) nezměnila struktura nemocnosti v souvislosti s kouřením a struktura poskytované péče (např. tlak na náhradu nemocniční lůžkové péče péčí ambulantní).

Je otázkou, zda je v oblasti zdravotní péče vhodné pro charakteristiku cenového vývoje použít index spotřebitelských cen (str. 61 a další). ČSÚ každoměsíčně publikuje podrobnou strukturu cenového indexu.

Problematicnost extenze charakteristik kmene pojištěnců VZP na celou populaci pojištěnců (str. 61 a další) konstatuje na jiném místě sám autor, avšak pracuje s ní.

Údaje o nákladech na provoz protikuřáckých center a podobných organizací (str. 63) by bylo možno částečně aproximovat z údajů o státních dotacích ve prospěch neziskového sektoru. Ty vláda každý rok schvaluje a publikuje.

U podpor v nezaměstnanosti (str. 64, správně anglicky „unemployment benefits“, nikoliv „wages“) je na místě uvést, že jsou hrazeny ze sociálního pojištění.

Náklady na výběr spotřebních daní (str. 75) jsou v ČR z hlediska daňové správy specifickou položkou: spotřební daň spravuje celní správa, nikoliv finanční úřady. Údaje o činnosti celní správy a jejích nákladech jsou veřejně publikovány. Lze tak pracovat s přesnějšími údaji než na základě agregátní tabulky 3.12 pro všechny daně.

Na str. 78 argumentuje autor, proč nevzal v potaz daňovou změnu z r. 1993, kdy byla spotřební daň snížena o 1 haléř. V r. 1995 byla naopak o 1 haléř zvýšena, přičemž tato změna byla do odhadu zahrnuta.

Poznámka 103 na téže straně zdůvodňuje, proč nebyly do odhadu zahrnuty ceny konkrétních výrobků (skupin výrobků) a mzdy. Měsíční cenová statistika však tyto ceny obsahuje; mzdová statistika je k dispozici na čtvrtletní bázi.

Report on Bachelor / Master Thesis

Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague

Student:	Hait Pavel
Advisor:	Mikolášek Jakub
Title of the thesis:	Smoking – Impact on the State Budget and its Fair Taxation

Autor má velmi dobrou angličtinu a práce obsahuje naprosté minimum překlepů a gramatických chyb. Výjimky se ovšem najdou, např. „millions CZK“ místo „CZK milion“ v popisících grafů, nebo anglosaské značení desetinné tečky a řádů v českém abstraktu. Horší standard má v tomto ohledu závěrečná kapitola 7 (že by spěch a časová tíseň)? Je otázka, zda je vhodné používat v diplomové práci, resp. odborné studii tohoto typu pluralus majesticus.

Na konci kapitoly 3.3.4 (věnované společné zemědělské politice EU) je stručné shrnutí celé analýzy nákladů a výnosů. Zasloužilo by si samostatnou kapitolu 3.4.

V seznamu literatury chybí publikace Peto et al (2003), z níž autor významně čerpá (str. 37 a další). Rovněž jsem v referencích nenalezl publikace Cnossen (2005) a David (2010): zde jde o uváděnou e-mailovou komunikaci? Studie Sovinová et al. (2010) je někdy uváděna pouze jako Sovinová (2010). Na str. 58 se uvádí, že je nedostupná; přitom jde o práci z časopisu central European Journal of Public Health.

SUMMARY OF POINTS AWARDED (for details, see below):

CATEGORY	POINTS
<i>Literature</i> (max. 20 points)	20
<i>Methods</i> (max. 30 points)	25
<i>Contribution</i> (max. 30 points)	23
<i>Manuscript Form</i> (max. 20 points)	12
TOTAL POINTS (max. 100 points)	80
GRADE (1 – 2 – 3 – 4)	2

NAME OF THE REFEREE: Mertlík Pavel

DATE OF EVALUATION: 15/VI/2011

Pavel Mertlík

Referee Signature